

Marijana Klemenčič Glavica, Gimnazija Bežigrad
Mojca Osvald, Gimnazija Bežigrad

O UPORABNOSTI IKT-ORODIJ PRI SLOVENŠČINI

↳ Avtorici v prispevku predstavljata za pouk slovenščine uporabna IKT-orodja: spletno učilnico (Moodle), HotPotatoes, X-Mind, Prezi, Glogster, i-tablo, Audacity, MovieMaker in različne videokonference. Nekatera orodja so zgolj omenjena kot možnosti za delo, ob bolj pogosto uporabljenih je navedenih tudi nekaj primerov dobre rabe.

Uvod

Splošni cilji predmeta slovenščina v gimnazijskem izobraževanju vključujejo kroskurikularne vsebine, kot so državljanska kultura, IKT (razvijanje digitalnih zmožnosti), knjižnično informacijska znanja, okoljska vzgoja, vzgoja za zdravje, vzgoja potrošnika, poklicna orientacija, prometna vzgoja ter kulturna vzgoja.

Na ravni vključevanja kroskurikularnih vsebin je v aktualnem učnem načrtu posebna pozornost namenjena razvijanju digitalne pismenosti dijakov/dijakinj, kar je tudi ena izmed ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja. Dijaki/dijakinje uporabljajo digitalne tehnologije pri razvijanju sporazumelvalne zmožnosti, in sicer :

- pri sprejemanju, razčlenjevanju in tvorjenju neumetnostnih in umetnostnih besedil,
- kot podpora kritičnemu mišljenju, ustvarjalnosti in inovativnosti,
- za iskanje, zbiranje, izmenjavo in obdelavo podatkov ter njihovo sistematično rabo pri tvorjenju informacij.

Za izdelavo, predstavitev in razumevanje kompleksnih informacij uporabljajo tudi primerno strojno in programsko opremo, samostojno uporabljajo primerne didaktične računalniške programe ter internet kot vir podatkov in komunikacijsko orodje.

IKT-orodja

IKT-orodja so nedvomno najočitnejša pot za doseganje informacijske pismenosti. Ker obstaja pisana paleta različnih IKT-orodij, želiva spregovoriti o tistih, ki so po najinem mnenju za pouk slovenščine najbolj učinkovita tako za učitelja kot za dijake.

Ker je delo z IKT nemalokrat povezano s primerno opremo učilnice, naj najprej izpostavimo možnosti različnih učilnic, ki so učinkovite za tovrstno delo:

- multimedijaska ali računalniška učilnica (računalniška učilnica je po navadi redko dostopna, multimedijaska učilnico najbrž za posamezno izvedbo ure lažje dobimo, če to ni že naš vsakdan),

- učilnica z i-tablo, ki je idealna tako za delo z gradivi za i-tablo kot za delo z e-gradivi, seveda pa je tabla lahko izkoriščena tudi samo kot prostor za projekcijo.

Spletne učilnice Moodle

Poleg naštetega je seveda uporabna tudi spletna učilnica (Moodle). Slednja ni uporabna le kot odložišče različnih gradiv in kot najhitrejša pot do povezav z različnimi spletnimi stranmi, ki so zanimive za pouk književnosti in jezika (npr. SSKJ, Slovenski pravopis, različni slovarji, GOS, Wikivir, YouTube, TeacherTube ...), ampak tudi kot prostor, kjer dijaki prevzamejo aktivno vlogo pri učenju, učitelj pa je postavljen zgolj v vlogo mentorja. Naj predstaviva nekaj možnosti.

- a) Wiki: ponuja možnosti urejanja strani po različnih tematskih sklopih (dijaki npr. urejajo Wiki za poglavje Svetovna romantika; lahko ga zastavimo kot sintezni del obravnave učne snovi in ga imamo za orientacijo, koliko so se dijaki naučili; lahko pa Wiki nastaja sprti kot neke vrste zapiski o obravnavani snovi).
- b) Forum: omogoča ogromno dejavnosti, nama se je doslej najbolj obnesel za obravnavo domačega branja. Ena izmed izkušenj je bila, da so dijaki sestavili učni list z navodili za domače branje, ga ob pomoči sošolcev izboljševali, na koncu pa je vsakdo rešil učni list po lastnem izboru. Druga izkušnja je bila, da je dijakinja na forumu objavila svojo pesem in prosila sošolce za pomoč, kako naj jo izboljša. Razvila se je precej obsežna konstruktivna diskusija. Tretja izkušnja je povezana z nasveti za branje – katere knjige svetujemo kot odlične in po katerih ni smiselno posegati. Ta forum je živ celo med poletnimi počitnicami. Kot četrto možnost velja omeniti, da dijaki namesto v nabiralnik svoje naloge lahko oddajajo tudi v forum – tam vsak vidi vse in nalogo, še preden jo pogleda učitelj, lahko komentirajo drug drugemu.
- c) Kviz: je odličen pripomoček za hitro preverjanje snovi. Ker za grško antiko obstaja veliko spletnih virov različne kakovosti, sva se odločili za obravnavo s pomočjo spletnih virov. Dijakom sva pripravili učni list z vprašanji, odgovore so iskali po spletu. Zadnjih deset minut ure so reševali kviz v spletni učilnici. Ta je takoj pokazal dvoje: koliko so se dijaki naučili in kako dobro so presojali zanesljivost spletnih virov (o tem so se prej učili pri knjižnično-informacijskih znanjih).
- č) Nabiralnik: oddaja nalog in različnih gradiv za npr. govorne nastope (da ne zgublamo časa s ključki ali čim podobnim). Ko pa govorimo o nalogah - razen da prihranimo kar nekaj papirja, se izognemo tudi izgovorom, zakaj nekaj ni narejeno do roka (ob predpostavki, da so roki za oddajo nastavljeni racionalno). Glede na tipe nalog, ki jih dajemo (praviloma so esejske), rok nikoli ni krajši od enega tedna.
- d) Slovar: ustvarjanje slovarja je sicer priporočljivo ob medpredmetnih povezavah s tujim jezikom ali s stroko (pri samem pouku slovenščine pa je slovar zagotovo dobrodošel pri literarnih pojmi, narečnih izrazih ...).

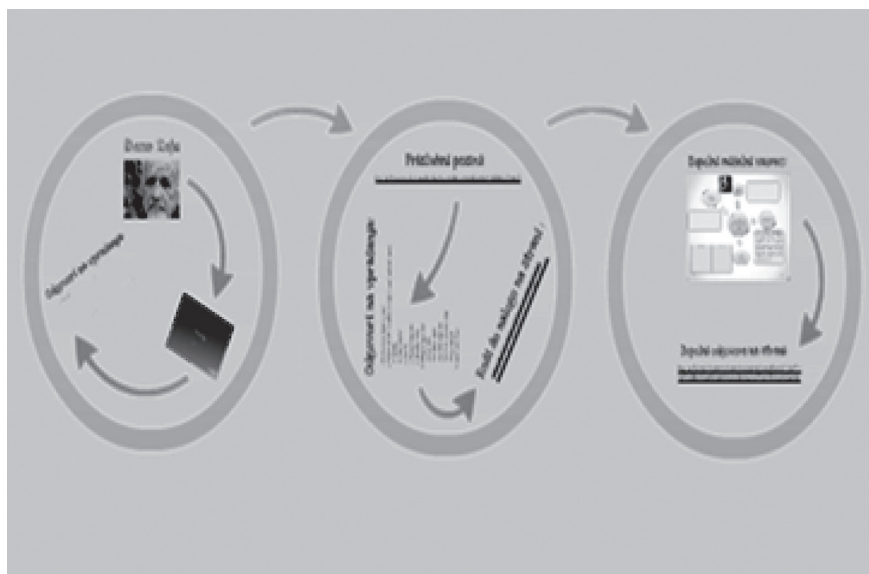
Spletna učilnica odpira še druge možnosti, predstavili sva le tiste, ki jih sami največkrat izbereva, ker so praviloma učinkovita pot do cilja.

Uporabni programi za pripravo gradiv

Ko razmišljamo o možnostih IKT-orodij pri pouku, je to največkrat povezano tudi s pripravami na uro. Lastna gradiva si seveda lahko pripravimo v Power Pointu ali pa s pomočjo programa HotPotatoes. Ampak ker verjameva, da sta oba precej poznana, o njiju in možnostih, ki jih ponujata, ne bi izgubljali besed. V zadnjem šolskem letu pa so se kot zelo uporaben pripomoček tako za učitelja kot za dijake pokazala naslednja orodja za ustvarjanje miselnih vzorcev: XMind (ki ima žal brezplačne možnosti precej okrnjene), Prezi (ki ponuja ogromno možnosti, le ko se prijavljamo, pazimo, da se prijavimo kot učitelji oziroma dijaki, ker je potem več brezplačnih možnosti; dostopen na: <http://prezi.com/>) ter Glogster (verjetno manj znan, ponuja pa možnost izdelave interaktivnega plakata; dostopen na: <http://edu.glogster.com>).

↘ Slika 1: Plakat (Glogster)

↘ Slika 2: Dane Zajc (Prezi)

S pomočjo vseh treh orodij si pripravimo izhodišča za obravnavo snovi (oziroma za govorne nastope za dijake). Omogočajo dodajanje slikovnega gradiva, zvočnih in video posnetkov, povezav na obstoječa gradiva (Wordove datoteke ali PP-predstavitve)... Še najmanj od naštetega ponuja XMind.

Različne možnosti za delo z gradivi

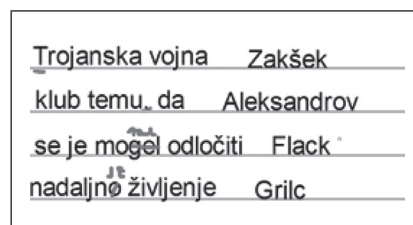
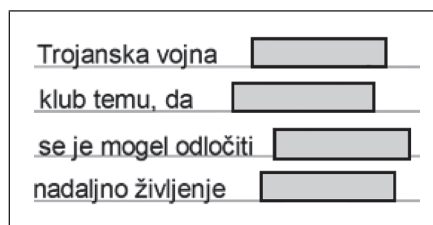
Zelo učinkovita gradiva si pripravimo s pomočjo različnih programov za i-table (ActivInspire, Smart, Hitachi, Interwrite, Mimio ...). V prvi vrsti kaže izkoristiti dejstvo, da je tabla interaktivni pripomoček – da torej tudi dijaku omogoča, da postane še bolj aktiven v procesu učenja. To prednost lahko izkoristimo na več načinov:

1. Uvodna motivacija. Za program ActivInspire obstaja programček, ki poljubno izbrano sliko razreže v puzzle (programček je brezplačen, dostopen pa je na naslednji povezavi: <http://www.prometheanplanet.com/en/Search/resources/language/english/?Keywords=fairbrother&SortField=relevance>). Na začetku ure pozovemo dijaka, naj pride k tabli sestavit sliko, nato pa skušamo definirati vsebino učne ure (za ponazoritev Sliki 3a in 3b). Predstavljeno možnost se da seveda izkoristiti tudi v kateri drugi fazi učnega procesa.

↘ Sliki 3a in 3b: Puzzle

2. Poprava šolske naloge (eseja). Vsi učitelji slovenščine vemo, da je poprava obvezen del učnega procesa, hkrati pa skušamo to fazo osmisliti na različne načine. Enega izmed njih ponuja tudi interaktivna tabla. Učitelj tako lahko npr. na tablo pripravi prosojnico z napakami, ki so se posameznim učencem zapisale v eseju. Hkrati pripravi imena učencev, ki bodo prihajali k tabli popravljat napake. Imena skrije, da so dijaki bolj na trnih, kdo bo prišel naslednji k tabli (Sliki 4a in 4b). Ob tem primeru se lahko navežem na dejstvo, da tabla omogoča dolgotrajnejše spremljanje učnega procesa. Če nam npr. v eni uri zmanjka časa, lahko delo nadaljujemo naslednjo uro s točke, kjer smo končali. Poleg tega lahko na koncu nastalo tabelsko sliko shranimo in izvozimo v format pdf, ki ga lahko naložimo v spletno učilnico (kar je sicer verjetno še najbolj dobrodošlo za manjkajoče dijake, a tudi vsi ostali imajo možnost preveriti pravilne rešitve, če so lastno gradivo kam založili).

↘ Sliki 4a in 4b:
Poprava šolske naloge

3. Utrjevanje snovi in preverjanje sprotnega dela. Gotovo je vsak med nami že doživel očitek, da če ne bi ravno njega vprašali točno tega, bi zagotovo odgovoril pravilno. Tabla nam omogoča, da za neko sliko, povezano z učno snovjo, skrijemo vprašanja, nato pa dijaki prihajajo k tabli in izvlečejo vprašanje po lastni izbiri (Sliki 5a in 5b). Ista vprašanja lahko izkoristimo večkrat, priporočljivo je le, da vmes zamenjamo razporeditev vprašanj.

↘ Sliki 5a in 5b:
Preverjanje sprotnega dela

Hkrati z interaktivnostjo prihaja pri pouku do izraza tudi večja nazornost, zlasti pri učenju interpretacije umetnostnih besedil. Še najlažje se da to izkoristiti za liriko, ker so besedila najkrajša. Če smo doslej pripravo na vodeno interpretacijo izvajali le v dialogu z razredom, lahko sedaj istočasno z dijaki podčrtujemo (možnosti različnih barv in prosojnosti) iskane elemente in sproti beležimo komentarje (ravno tako možnosti različnih barv). Tako smo lahko prepričani, da so dijaki dejansko označili vse, kar smo v besedilu izpostavljali med obravnavo. Tudi tovrstne prosojnice lahko izvozimo v format pdf in jih naredimo dostopne v spletni učilnici. Le ni preveč pametno, da dijakom to vnaprej povemo. Sama se največkrat pri odločitvah, ali bom dijakom gradivo naredila dostopno, ravnam po občutku, kako intenzivno spremljajo delo v razredu, ali pa po presoji o pomembnosti obravnavanega.

↘ Slika 6:
Interpretacija lirskega besedila

Dane Zajc : ČRNI DEČEK

Stojiš na rumenem pesku puščave,
stojiš črni deček.
Okrog tebe so stene neba.
Sprehajajo se skoz tebe
z zateglo žalostjo.

Zjutraj zagledaš sledove noči v pesku:
tenke kačje vijuge.
Zgrabi te rumena groza peska.
Ampak ti ne smeš bežati.
Ti imaš naročje polna ptic.

Opoldne pridejo stardi.
Naslonijo se na palice kot sive ujede.
Molče te gledajo. Ti rečeš besedo.
Ampak ko jo izrečeš,
ti presahnejo usta.

Imaš naročje polno ptic.
To je vse, kar imaš.
Zato vzdiguješ roke k nebu.
Tvoje ptice se dvigajo
in zakrijejo nebo.

Ampak podnevi jih zagleda zlobno sonce.
Zato razpadejo v perje.
Razpadejo v meso.
Razpadejo v pepel.
Ponoči jih ubijajo ledene zvezde.
Zato je tvoja pokrajina polna pepela.
Zato meče v vodo tvojih oči
pepel sive mreže.

Vendar ti razprostreš roke
in nove ptice odlete,
ker morajo odleteti,
ker moras tiheti ptice.
Ptice, ki vzlete.
Ptice, ki razpadejo.
Ker si sam puščavi.
In žalost kaplja skoz tvoje steklene kosti.

KONTRAST (pointing to 'rumena groza peska' and 'zlobno sonce')

PROTIVNO (pointing to 'nove ptice odlete' and 'Ptice, ki vzlete')

ABSURD (written at the bottom right)

Ko govorimo o nazornosti, je gotovo smiselno spregovoriti tudi o možnosti sprotnega nastajanja tabelske slike ali miselnega vzorca. Ta je lahko delno predpripravljen (npr. potrebno slikovno gradivo) ali pa v celoti nastaja sproti. Ker vemo, da obravnava neke teme nemalokrat traja dlje kot eno šolsko uro, je z uporabo klasične table nerodno to, da v vmesnem času na pol narejena tabelska slika izgine. Prosojnice interaktivne table pa so varno shranjene in naslednjič preprosto nadaljujemo nedokončano delo. Spodnja slika prikazuje predpripravljen miselni vzorec.

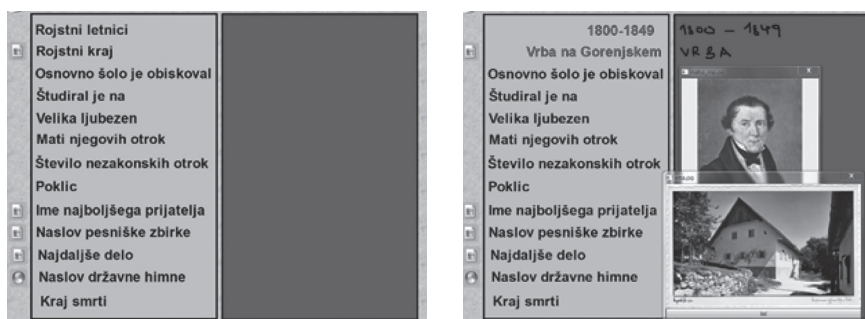

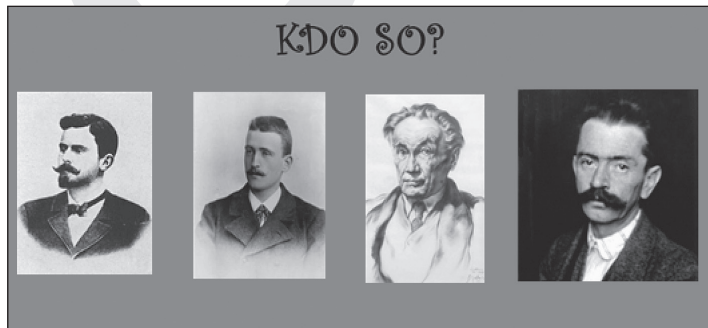

↘ Slika 7:
Predpripravljena tabelska slika

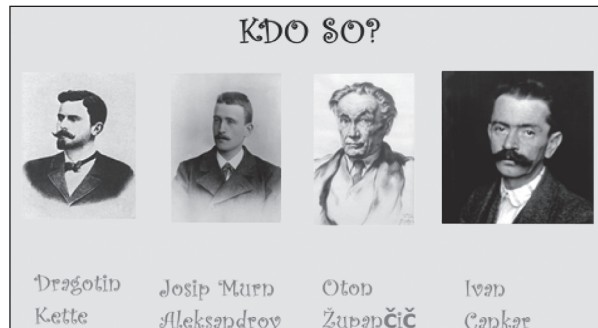
Interaktivna tabla omogoča tudi racionalizacijo prostora na eni prosojnici, kar je zagotovo prednost. Tako lahko objekte opremimo z animacijami, kot so: klik na nek objekt nam pokaže naslednjega, klik na nek objekt nam vzpostavi povezavo na nek dokument (za slovenščino uporabno zlasti Word in PP-predstavitev; dobro tudi zato, ker tako že obstoječe gradivo, ki ga imamo namen uporabiti, smiselno vključimo v delo z interaktivno tablo – ali z omenjanimi povezavami ali pa gradivo kar kopiramo), glasbeno datoteko ali spletno stran. Ob tem izpostavljam zlasti dejstvo, da programska oprema ActivInspire omogoča, da gradivo shranimo v sklopu datoteke, kar pomeni, da se gradiva odpirajo ne glede na to, na katerem računalniku smo. Slednjega žal ne omogočajo vse programske opreme (npr. Interwritova). Racionalizacijo prostora na eni datoteki omogoča še kar nekaj različnih animacij od osvetljevanja objektov do radiranja le-teh. Ob tem kaže morda izpostaviti še tako imenovani waw efekt. Nekatere animacije se namreč zdijo dijakom tako zanimive, da želijo na vsak način izvedeti, kako smo nekaj naredili. Takrat je smiselno, da si vzamemo minutko in razkrijemo ‚skrivnost‘, sicer bomo imeli precej bolj dolgotrajne poskuse ugibanja, kako nekaj deluje. Ena izmed najbolj preprostih tovrstnih animacij je prikazana tudi na slikah 8a in 8b. Gre za to, da ustvarimo dva lika različnih barv. Potem v prvem liku začnemo trditve, ki naj jih dijaki dokončajo v drugem liku. Svojo rešitev potem preverijo tako, da začetno trditev odmaknejo v levo – in pokaže se rešitev, ki je bila sicer ves čas skrita pod barvo sosednjega lika, saj so bile črke natipkane z barvo, kakršno ima tudi lik. Še bolj enostavna možnost za preverjanje pravih rešitev pa je ta, da imamo rešitve natipkane z isto barvo, kot jo uporabimo za ozadje. Nato slednjega pač zamenjamo (sliki 9a in 9b).

↘ Slika 8a in 8b:
Animacija z dvema likoma

Slika 9a: Izhodišče za spremembo ozadja

Slika 9b: Rešitev s spremembo ozadja

Delo z obstoječimi e-gradivi. Za gimnazije so npr. dostopna e-gradiva, nastala pod okriljem Ministrstva za šolstvo in šport ter Evropskega strukturnega sklada pri EU, za drugi, tretji in četrti letnik na spletnem naslovu <http://gradiva.txt.si/slovenscina/> in za prvi letnik na naslovu <http://www.e-sola.mladinska.com/course/view.php?id=6>. Interaktivna tabla omogoča, da dijaki prihajajo pred tablo in rešujejo naloge, kar ostali dijaki ob učiteljevi pomoči komentirajo in vrednotijo. Če bi sicer želeli delati z e-gradivi, smo vezani na računalniško učilnico, ki pa po izkušnjah sodeč ravno pogosto ni na voljo. Predstavljena možnost pride do izraza tako za obravnavo snovi kot za utrjevanje le-te.

Priprava gradiv za i-tablo resda vzame kar nekaj časa, a ko je narejeno, je narejeno tako, da je pisano na kožo našemu načinu dela. Poleg tega se na portalu SIO v učilnici Zbiranje gradiv za i-tablo najde marsikaj uporabnega.

Lastna zvočna gradiva lahko pripravimo s pomočjo programa Audacity. Zvočno gradivo seveda lahko dopolnimo s slikovno podporo s pomočjo Movie Makerja ali katerega drugega programa za izdelavo filmov. Zvočnih gradiv je sicer resda dostopnih kar nekaj (gradiva.txt, e-univerza), a nemalokrat se nam zgodi, da z interpretacijami nismo zadovoljni, kot bi bili z lastno. In ko pridejo časi, ko smo na malo slabšem glasu, pride lahko shranjen zvočni posnetek še kako prav.

Ko govorimo o uporabnosti IKT v povezavi z višjimi standardi in manj pogostimi možnostmi, kaže izpostaviti dve: video konferenco in vox konferenco. Če sklepava po svojih izkušnjah, potem se zdi, da je videokonferenca bolj smiseln izbor, ko imamo neko temo, ki jo vodi moderator, slednji pa po posameznih šolah poziva k odzivu posamezne dijake. Vox konferenca pa je boljši izbor, če želimo v diskusijo vključiti hkrati več kot enega dijaka. Obe možnosti prideta med poukom redko v poštev, bolj primerni sta za medšolske projekte, projektne dneve ali kaj podobnega. Pri tem je seveda pomembno omeniti, da za obe konferenci na šoli potrebujemo ustrezno opremo in tehnično podporo; v kolikor pa bi vendarle želeli sodelovalno poučevanje in povezovanje z drugo šolo, videokonferenčne opreme pa nimamo na razpolago, lahko uporabimo tudi skype konferenco, ki ima v zadnjem času vedno več opcij in možnosti, povezava pa je hitra in po navadi teče brez težav.

Zaključek

Z uporabo IKT in različnih programov, ki so dijakom velikokrat bolj znani in domači kot učiteljem, se spremeni odnos med dijaki in učitelji, prav tako pa odnos med učitelji. Sodelovalna strategija namreč ne prenese individualizma in tekmovalnosti, ampak gradi na sožitju in koristih vseh sodelujočih. IKT nam omogoča, da gradiva pripravimo skupaj (sploh delo v mehurčku, če smo že vnaprej pripravljene svoja gradiva deliti z drugimi), jih dopolnujemo oziroma z vnaprejšnjimi dogovori v vlogi medpredmetnega ali timskega poučevanja razdelimo svoj delovni vložek (<http://www.stjost.org/arco/slovenscina.html#194>).

Ob tem je treba poudariti, da moramo biti pri takem delu pripravljene na kompromise in upoštevati mnenje in želje vseh sodelujočih. Velja, da če delamo, tudi naredimo kakšno napako – in ob opozarjanju na morebitne napake, kritiko sprejmimo dobrohotno in svojo napako poskusimo popraviti ali pa delo v bodoče spremeniti ali izboljšati.

↘ POVZETEK

V 21. stoletju si težko predstavljamo poučevanje brez uporabe digitalnih tehnologij, ki nam v veliki meri pouk naredijo pestrejši in za učence zanimivejši. Zavedati se moramo, da naši učenci uporabljajo različne digitalne tehnologije že od ranega otroštva in da ni več dovolj, da jim posamezna dejstva med poukom le razložimo – dobro je, da jim novo znanje približamo tudi skozi vizualne, avditivne in druge pripomočke.

V navedenem članku avtorici predstavlja nekaj možnosti, s katerimi lahko učitelj popestri vsebino pouka – sama tema ob uporabi digitalnih tehnologij ne izgubi na kakovosti, saj so še vedno upoštevani vsi vidiki sodobnega pouka: strokovni, jezikovno- in književnodidaktični ter pedagoškokomunikacijski. Pri-kazani in naštetni so možni viri, programi in »oblaki«, ki nam lahko služijo kot sredstvo za doseganje ciljev: I-tabla, spletna učilnica, wiki, forum, kviz, nabiralnik v SU, slovar v SU, SSKJ, e-gradiva, Glogster, Prezi, različne spletne strani ...

Vsekakor pa sama orodja in pripravljena gradiva učitelja v razredu ne morejo nadomestiti – ravno ob uporabi digitalnih tehnologij učiteljeva iznajdljivost, veščine in didaktična podkovanost še bolj pridejo do izraza.

↘ Viri

- Poznanovič Jezeršek, Mojca idr., 2008: Učni načrt SLOVENŠČINA, Gimnazija, Splošna, klasična, strokovna gimnazija: MŠŠ.
- Prezi. [online]. [uporabljeno 2012-01-05]. Dostopno na URL: <http://prezi.com/>.
- Glogster. [online]. [uporabljeno 2012-01-05]. Dostopno na URL: <http://edu.glogster.com>.
- Ka.Pe. jezikovni studio. [online]. [uporabljeno 2012-01-05]. Dostopno na URL: <http://gradiva.txt.si/slovenscina/>.